

EESTI MAAÜLIKOOL
Põllumajandus ja keskkonnainstituut

Rene Levin

**ERIVAJADUSEGA LOODUSES: KÜLASTAJATE OOTUSED
ELAMUSELE JA VAJADUSED TARISTULE**

PEOPLE WITH SPECIAL NEEDS IN NATURE: VISITORS
EXPECTATIONS ON EXPERIENCE AND DEMAND TO
INFRASTRUCTURE

Bakalaureusetöö
Loodusturismi õppekava

Juhendaja: Tarmo Pilving, *MSc* nooremteadur

Tartu 2018

Eesti Maaülikool Kreutzwaldi 1, Tartu 51014		Bakalaureusetöö lühikokkuvõte	
Autor: Rene Levin		Õppekava: Loodusturism	
Pealkiri: Erivajadusega looduses: Külastajate ootused elamusele ja vajadused taristule			
Lehekülgi: 33	Jooniseid: 10	Tabeleid:0	Lisasid: 1
Õppetool: Elurikkuse ja loodusturismi õppetool Uurimisvaldkond: Loodusturism Juhendaja(d): Tarmo Pilving, <i>MSc</i> Kaitsmiskoht ja aasta: Tartu 2018			
<p>Erivajadustega inimestele võrdsete võimaluste tagamine igas eluvaldkonnas, sh ka loodusturismis, on terviklikku ühiskonna mudeli oluline osa.</p> <p>Uurimistöö eesmärgiks on hinnata Eestis oleva loodustaristu võimaluste piisavust vahendamaks loodust erivajadustega inimestele ning selgitada, kas võimalustest on piisavalt hea ülevaade riigi poolt hallatavatel interneti lehekülgedel. Eelnevast tulenevalt püstitati tööle neli hüpoteesi: loodustaristu kavandamisel ei ole piisavalt arvestatud erivajadustega inimestega; erivajadustele vastava taristu olemasolul sooviksid puudega inimesed veeta rohkem aega looduses; erivajadustega inimeste külastamisharjumused sõltuvad aastaajast; enamus loodustaristute kodulehekülgedel pole piisavalt infot erivajadustega inimeste jaoks.</p> <p>Eesmärkide saavutamiseks koostati veebipõhine ankeetküsitlus, mida jagati Eesti liikumispuudega inimeste liidu ja Tallinna liikumispuudega inimeste ühingu liikmete ning SA Haapsalu Neuroloogilise Rehabilitatsioonikeskuse patsientide hulgas märtsis ja aprillis 2018. a. Kokku osales uuringus 38 isikut.</p> <p>Tulemustest ilmnes, et loodustaristu planeerimisel ei ole nende vajadustega piisaval määral arvestatud. Millest tulenevalt on nende looduses liikumine piiratud ja sõltuvuses aastaajast. Peamisteks loodustaristu kitsaskohtadeks on inva-WC, kaldteede ja käsipuude puudumine, samuti ilmastikust tingitud pinnase mittesobivus. Kuigi viimastel aastatel on loodustaristut kirjeldavatel kodulehtedel oleva teabe kvaliteet paranenud, ei ole see puudega inimese vajadusi rahuldav.</p>			
Märksõnad: turism, kaasav turism, liikumisvabadus, erivajadusega inimesed,			

Estonian University of Life Sciences Kreutzwaldi 1, Tartu 51014		Abstract of Bachelor's Thesis	
Author: Rene Levin		Speciality: Nature tourism	
Title: People with special needs in nature: Visitors expectations on experience and demand to infrastructure			
Page: 33	Figures: 10	Tables:0	Appendixies: 1
Department: Chair of Biodiversity and Nature Tourism Field of research: Nature tourism Supervisors: Tarmo Pilving, MSc Place and date : Tartu 2018			
<p>To grant equal opportunities for people with special needs in every aspect of life, including nature tourism, is great part of an integral society model.</p> <p>The aim of the thesis was to evaluate the natural infrastructure in Estonia and if it provides enough opportunities for the people with special needs and if there is enough information about it on government managed webpages. Taking into consideration the prior, 4 hypothesis were constructed: people with disabilities weren't taken into consideration enough when planning natural infrastructure; if the natural infrastructure would be adequate, more people with special needs would want to be more in the nature; people with disabilities visiting the nature depends on the season; on most of the natural infrastructure webpages, there isn't enough information for people with disabilities.</p> <p>To achieve the objectives a poll was carried out, which was distributed to Estonian Association of Persons with Disabilities, Tallinn People with Impaired Mobility Association and SA Haapsalu Neurological Rehabilitation Centre in March and April 2018. 38 people participated in the study.</p> <p>The result showed that when planning natural infrastructure, the disabled peoples needs haven't been taken in consideration enough. Due to that the involvment of disabled people in nature is limited and depending on the season of the year. Most problematic things about natural infrastructure are lack of disabled WC's, ramps and handrails and unsuitable ground due to weather conditions. In the last years the quality of pages that inform about possibilites of natural infrastructure has risen, but information for people with special needs is still insufficient.</p>			
Keyword: tourism, accessible tourism, freedom with movement, disabled people,			

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. KIRJANDUSE ÜLEVAADE	7
1.1. Puude mõiste	7
1.2. Puue ja turism	8
2. MATERJAL JA METOODIKA	10
3. TULEMUSED	11
4. ARUTELU.....	19
5. JÄRELDUSED	22
KOKKUVÕTE	23
SUMMARY	24
KASUTATUD KIRJANDUS.....	25
LISAD	28
Lisa 1. Ankeetküsitlus	29

SISSEJUHATUS

Igal kolmandal Euroopa Liidu (Komisjoni teatis Euroopa...) elanikul on diagnoositud kerge kuni raske puue ehk ligi 80 miljoni inimese jaoks on ühiskonnaelust osavõtt osaliselt või täielikult piiratud (Komisjoni teatis Euroopa...). Sotsiaalkindlustusameti ekspertiisi statistika andmetele tuginedes on Eestis erivajadustega inimeste osakaal 11% ehk puue on registreeritud igale kaheksandale isikule (Puudega inimeste...2014). Samuti on näha, et puuetega inimeste osakaal on ajas tõusnud (Paga'n R 2012). Euroopa Liidu põhiõiguste harta kohaselt, on puuetega inimestel õigus saada abivahendite kaudu iseseisvalt osa sotsiaal-, töö- ja ühiskonnaelu võimalustest (Komisjoni teatis Euroopa...). Teisest küljest on puuetega inimeste vajadustega arvestavad turismiteenused turul selges vähemuses (Agovino jt 2017) ning puudega inimesed ei saa sobiva taristu puudumise tõttu teistega võrdsel määral reisida. Eelnevale tuginedes on puuetega inimeste võimaluste ja vajadustega arvestamine üheks oluliseks aspektiks erinevate turismiobjektide planeerimisel. Seda nii puuetega inimeste võimaluste ja sotsiaalse integreerituse parandamiseks kui ka turismivaldkonna edasi arendamiseks.

Uurimistöö eesmärgiks on hinnata, kas Eestis oleva loodustaristu võimalused on piisavad, vahendamaks loodust erivajadustega inimestele ning kas loodustaristut kirjeldavatel kodulehekülgedel olev info on piisav erivajadustega inimestele loodustaristu külastamiseks.

Andmeid koguti ankeetküsitluse alusel, mis edastati uuritavatele interneti teel. Ankeetküsitlusega sooviti saada ülevaadet erivajadustega inimeste loodustaristu külastamise harjumustest ning seda mõjutavatest teguritest. Andmete kogumiseks kasutati nii kvantitatiivseid kui kvalitatiivseid küsimusi.

Töös esitatakse neli hüpoteesi:

- 1) Loodustaristu kavandamisel ei ole piisavalt arvestatud erivajadustega inimestega
- 2) Erivajadustele vastava taristu olemasolul sooviksid puudega inimesed veeta rohkem aega looduses.
- 3) Erivajadustega inimeste külastamis harjumused sõltuvad aastaajast.
- 4) Enamus loodustaristute kodulehekülgedel pole piisavalt infot erivajadustega inimeste jaoks.

Töö koosneb kahest osast. Esimeses osas antakse tõenduspõhisele kirjandusele tuginedes ülevaade hetkeolukorrast erivajadustega inimeste võimalustest turismi valdkonnas. Töö teises osas viiakse läbi uuring Eesti erivajadustega inimeste võimalustest ja informeeritusest loodustaristu kasutamiseks.

Soovin tänada oma juhendajat Tarmo Pilvingut, kes aitas kaasa töö valmimisele. Samuti Tallinna liikumispuudega inimeste ühingut, Eesti liikumispuudega inimeste liitu ja SA Haapsalu Neuroloogilise Rehabilitatsioonikeskust, kes võtsid vaevaks minu küsitlust jagada. Lisaks sooviksin tänada SA Haapsalu Neuroloogilise Rehabilitatsioonikeskuse patsientide ja kõiki kes vastasid koostatud küsitlusele.

1. KIRJANDUSE ÜLEVAADE

1.1. Puude mõiste

Puue on inimese anatoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni langus või kõrvalekalle, mis koostoimes erinevate suhtumuslike ja keskkondlike takistustega tõkestab ühiskonnaelus osalemist teistega võrdsetel alustel (puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus 1999, §2 lg 1). Kuna peaaegu igal inimesel võib olla tervise tõttu mingis eluetapis lühi- või pikaajalist tegevusvõime piiratust, siis tänapäeval käsitletakse seda kui inimelu juurde kuuluvat loomulikku nähtust (Puudega inimeste...2014).

Kui varem peeti erivajadustega inimesi teistsuguseks, siis 1970ndatel puudega inimeste liikumise käigus hakati looma organisatsioone ja inimeste mõtteviis muutus, hakati rõhutama, et puue on tervise ja keskkonnategurite koosmõju ja pole vahet, kas sa oled puudega või mitte. (World...2011) Lisaks peaksid saama oma elu kontrollida puudega inimesed nii suures ulatuses kui võimalik ja nad ei tohiks ennast tunda kui teenuse saajate rollis ning nendest sõltuvuses olevana (Puudega inimeste...2014).

Eestis rahvasikus on 2016. aasta seisuga puudega inimeste osakaal ligikaudu 11% ehk üle 145 000 inimese, samal ajal on näitaja pidevas tõusutrendis (Eesti puudega...2016). Puudega inimeste osakaalu kasv on selgitatav üldise rahvastiku vananemisega, mistõttu on suurem tõenäosus elu jooksul puude omandamiseks. Jaegeri ja Bowmani (2015: ix) andmeil on kaasasündinud puudega vaid 15% erivajadustega inimestest. Seega 85% juhtudel on puue tekkinud hilisema elu jooksul mõne trauma, tervise rikke vm tagajärjel.

Sellest tulenevalt on kaasava ning võrdse ühiskonna loomiseks üha olulisem arvestada puudega inimeste vajaduste ning võimalustega. Euroopa komisjon on loonud raamdokumendi „Euroopa puuetega inimeste strateegia 2010–2020: Uued sammud tõketeta Euroopa suunas“, mille üldeesmärgiks on luua puuetega inimestele võimalused ja soov osaleda ühiskonnaelus ja majanduses täiel määral. Oluline meede selle tagamiseks on parandada kättesaadavust erinevate spordi, vaba aja, kultuuri ja puhkamise teenuste osas. (Euroopa puuetega ... 2010) Sellest tulenevalt oleks oluline arvestada kõigi võimaluste ja

vajadustega ka loodusturismi objektide planeerimisel. Samuti oleks see oluline loodusturismi kui valdkonna arendamise seisukohalt.

1.2. Puue ja turism

Seni on Eestis erivajadustega inimeste turismiharjumusi ning rahulolu olemasolevate võimalustega vähe uuritud. Mõningase ülevaate puudega inimeste turismiteenuste kasutamise harjumustest Tartus ning selle ümbruses annab Kuzemtšenko (2016). Samuti pole riiklikul tasandil täpselt reguleeritud puudele kohandatuse nõuded loodusturismi taristu planeerimisel. Kuni 2015. aastani kehtis Majandus- ja kommunikatsiooni ministeeriumi määrus „Nõuded liikumis-, nägemis- ja kuulmispuudega inimeste liikumisvõimaluste tagamiseks üldkasutatavates ehitistes“ (Nõuded liikumis-,...2002). Viimane ei reguleerinud küll otseselt loodustaristut puudutavat, kuid kehtestas ehitusnõuded üldkasutatavate hoonete planeerimisele, arvestades sealjuures puudega inimeste vajadusi. Hetkel kehtivas Ehitusseadustikus mainitakse puudega inimestega arvestamise vajadust § 11 lõike 2 punktis 8: „Ehitisele esitatavad nõuded hõlmavad asjakohasel juhul puudega inimeste erivajadusi“ (Ehitusseadustik 2015, § 11 lg 2).

Inglismaa turismiinfot kajastav interneti leheküljel *VisitEngland* on välja toodud statistika, mille kohaselt tehti 2009. aastal puuetega inimeste poolt 5,7 miljonit reisi. Seega moodustas puudega inimeste poolt tehtud reiseid 12% reiside koguarvust. Kusjuures reisiks loeti vaid väljasõidud, mis kestsid vähemalt kaks päeva (ENAT 2009). Puuetega inimeste turismiharjumusi on uuritud ka Ameerika Ühendriikides. Sarnaselt Inglismaa andmetele, tehakse ka kõikidest sealsetest reisidest 12% erivajadustega inimeste poolt, samas on viimastel aastatel märgata antud näitaja osakaalu tõusu. Keskmiselt reisib puudega täiskasvanu korra kahe aasta jooksul, tehes pigem pikemaid külastusi. Samal ajal need, kes reisivad kahe aasta jooksul vähemalt kaks korda, eelistavad lühemaid väljasõite. Enamasti eelistatakse selleks enda sõiduvahendit ja peatutakse koos sõprade või perega. (Lipp, Van Horn 2007) Seega pakkudes loodusturismi teenust erivajadustega inimestele kuuluvad klientuuri hulka veel lisaks tema lähikondlased. On tõenäoline, et sarnane muster esineb ka mujal maailmas, sh Eestis.

Kirjandusest ilmneb, et valdav osa erivajadustega inimesi eelistab reisida oma kodumaal (Agovino jt 2017). Sarnane tulemus saadi ka Eestis läbiviidud uuringu andmeist, kus põhjendati, et Eestis on veel piisavalt avastamata kohti ning eeliseks on ka kodulähedus juhul, kui tervis halvenema peaks (Kuzemtšenko 2016). Seega on puuetega inimeste vajadused oluliseks aspektiks, millega siseturismi planeerimisel arvestada. Lisaks tuli sellest uuringust välja, et 2/3 vastanuist otsib ebameeldivuste vältimiseks enne väljasõitu infot sihtkoha invavõimalustest (Kuzemtšenko 2016).

Infot konkreetsele puudele vastavuse kohta jagab näiteks interneti lehekülg puhkaeestis.ee, kus on välja toodud olemasolevad võimalused ja soovitused siseturismi puudutava info otsimiseks (Puhkaeestis 2018). Leheküljel epikoda.ee on välja toodud kohad, mida saavad puudega inimesed külastada soodsamalt või tasuta (Epikoda 2018). Palju detailset infot invavõimaluste kohta leiab veebilehelt liikumisvabadus.invainfo.ee, kuid pigem leiab sealt infot erinevate ettevõtete kohta ning loodusradade, parkide jms kohta vähem (Invainfo 2018). Lisaks on Eesti turul ettevõtte, Accessible Baltics OÜ, mis pakub Eestisiseseid reisiteenuseid erivajadustega inimestele ning nende kaaslastele (Accessiblebaltics 2018).

2. MATERJAL JA METOODIKA

Lõputöö teoreetilise osana antakse teemakohasele kirjandusele tuginedes lühike ülevaade erivajadustega inimeste turismiharjumusi ja -võimalusi puudutavast. Töö empiirilises osas viiakse puudega inimeste seas läbi ankeetküsitlus, milles uuritakse loodustaristu ja seda puudutava info vastavust puudega inimeste vajadustele. Ankeetküsitluse koostamisel ning levitamisel on kasutatud veebikeskkonda *Google Docs*’i.

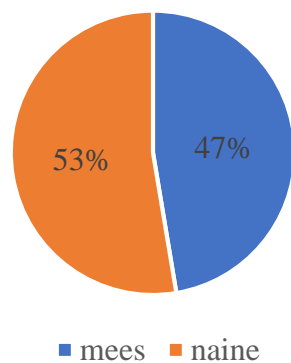
Ankeetküsitlus viidi läbi Eestis elavate inimeste erivajaduste inimeste hulgas elektroonilise ankeetküsitluse alusel, ajavahemikul 09.04.2018–13.05.2018. Küsimustik koosnes 17 küsimusest, millest 12 olid suletud ja 5 avatud küsimused (Lisa 1.). Mitmekülgse ülevaate saamiseks kasutati küsitluses kvantitatiivseid ja kvalitatiivseid küsimusi. Kvantitatiivsete küsimustega uuriti: vastajate soolist ja vanuselist jaotuvust, puudeliiki ning kas see on elujooksul omandatud või kaasasündinud; missugustel aastaaegadel külastatakse loodustaristut enim; kas vastajate arvates on Eestis piisavalt loodusturismi võimalusi, kus oleks nende vajadustega piisavalt arvestatud; mis tüüpi loodustaristut kasutatakse erivajadustega inimeste seas kõige sagedamini. Lisaks uuriti, mil viisil kogutakse infot olemasoleva loodustaristu kohta ning kas internetis vabalt kättesaadavad riigi poolt hallatavad loodustaristut kirjeldavad koduleheküljed on piisavalt informatiivsed sihtkoha invavõimalustest osas. Kvalitatiivsete meetoditega uuriti: mil määral on tekkinud puue muutnud looduses liikumise harjumusi ja võimalusi, samuti kuidas mõjutab seda olemasolev loodustaristu; miks üks või teine aastaaeg on loodustaristu külastamiseks eelistatum; loodustaristu puudele mittevastavuse põhjuseid; missuguste aspektidega pole arvestatud loodustaristu kavandamisel; kas internetis on piisavalt võimalusi uurimaks invavõimaluste kohta ja kas olemasolev teave vastab tegelikkusele.

Vastajateni jõudmiseks saadeti palve edastada ankeetküsitluse interneti lehekülgedele Eesti liikumispuudega inimeste liidu (ELIL) ja Tallinna liikumispuudega inimeste Ühingu (TLIÜ) esindajale, kes jagasid küsitlust ühingu liikmetega mailitsi ja sotsiaalse meedia vahendusel. Selle tulemusena saadi vastuseid 24. Madala vastamisaktiivsuse tõttu paluti uuringus osaleda ka SA Haapsalu Neuroloogilise Rehabilitatsioonikeskuse patsientidel, seeläbi lisandus veel 14 vastust. Kokku saadi 38 vastust. Andmete esmaseks analüüsiks ja jooniste koostamiseks kasutati programmi *Microsoft Excel*

3. TULEMUSED

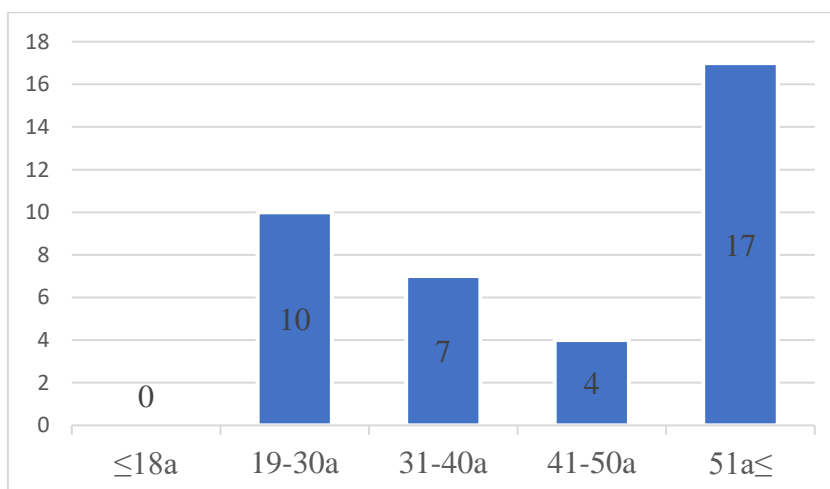
Küsimustik koosnes 17 küsimusest, millest 12 olid valikvastustega ja viis vabas vormis vastamiseks. Kokku vastas küsimustikule 38 uuritavat.

Esimese nelja küsimusega uuriti vastajate tausta - vanust, sugu, puude klassifikatsiooni ning kas nende puu on omandatud või kaasasündinud. Vastajate hulgas oli 20 naist ja 18 meest (Joonis 1.).

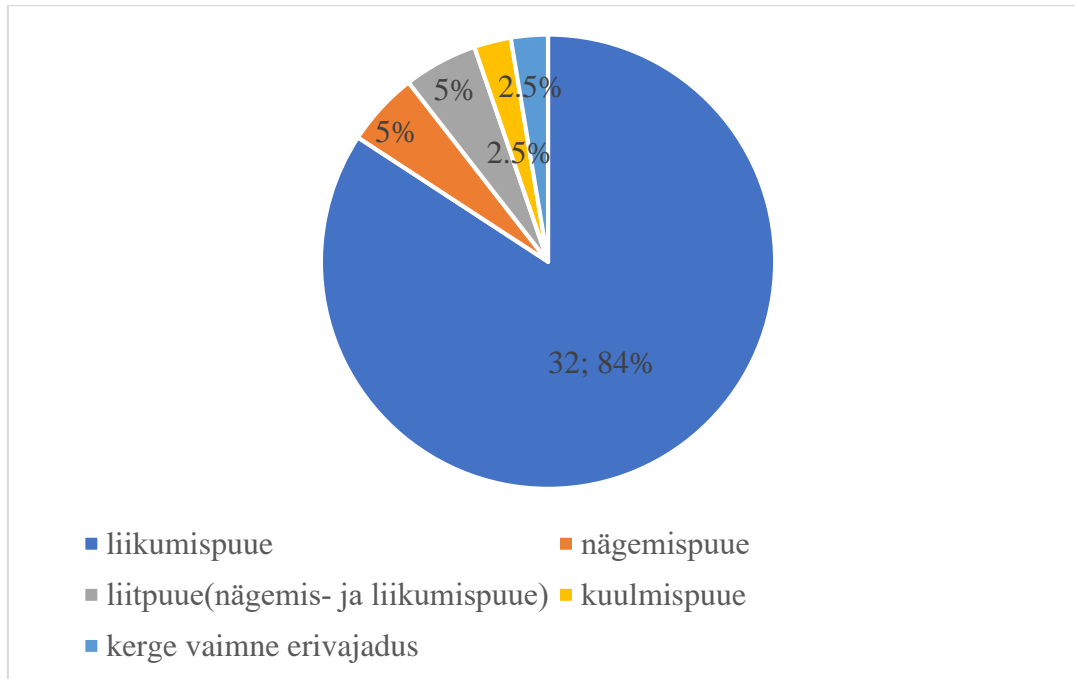
Joonis 1. Uuritavate sooline jaotuvus.

kellest kõige enam ehk 17 vastajat olid vanemad kui 51 aastat, neile järgnesid 19–30 aasta vanused kümne inimesega, seitsme vastaja vanus jäi vahemikku 31–40, neli vastajat jäi vahemikku 41–50 aastased ja mitte ühtegi vastust ei saanud 18-aastastelt ja nooremalt (Joonis 2).

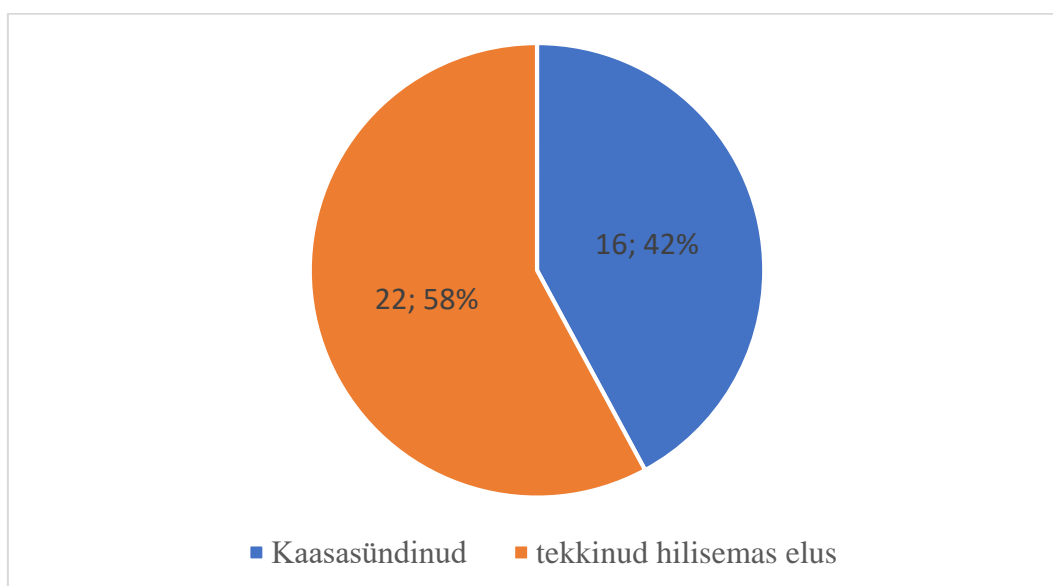
Joonis 2. Vastanute vanuseline jaotuvus.

Vastanutest 32 on liikumispuuelega, kaks nägemispuuelega, esines ka kaks liitpuuelega vastanud, kellel oli nii nägemis- kui ka liikumispuue, üks inimene on kuulmispuuelega ja ühel vastajal on kerge vaimne erivajadus (Joonis 3).

Joonis 3. Puude klassifikatsiooni jaotuvus.

Vastanutest 16 on kaasasündinud puue ja 22 on puue tekkinud hilisemas elus (Joonis 4).

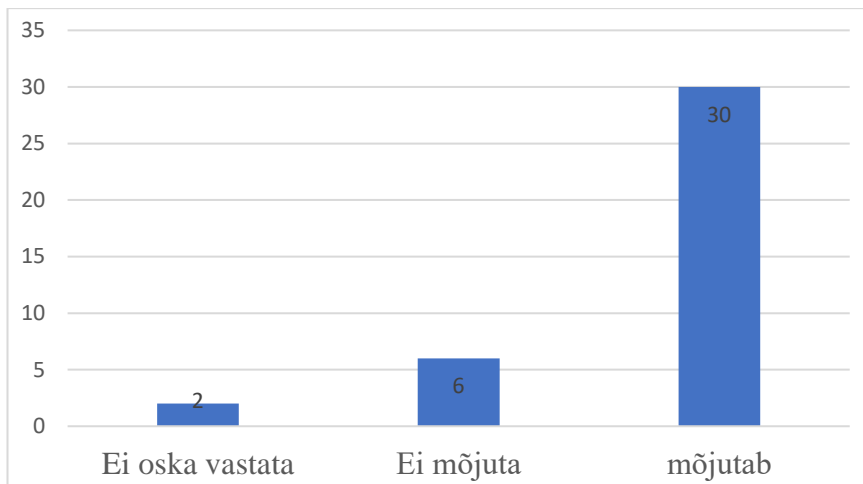

Joonis 4. Jaotuvus puude tekkimise alusel.

Viiendas küsimuses uuriti, kas ja mil määral on tekkinud puue muutnud looduses liikumise harjumusi. Enamik vastas, et puue on looduses liikumise harjumusi mõjutanud, aga oli ka neid, kelle jaoks polnud puu takistuseks saanud. Peamisteks põhjusteks, miks looduses viibimine on häiritud, toodi, et ratastooliga on looduses liikumine raskendatud või pea võimatu. Hoidutakse kohtadest, mis võivad olla pehme pinnasega, sest kardetakse ratastooliga kinni jääda. Metsateedel liikudes peetakse peamiseks probleemiks sealset ebatasast pinnast (raskeveokite rööpad, puude juured), kuna see raskendab ratastooliga liiklemist ning suurendab kukkumisohtu. Üks vastanu tõi välja, et temal on looduses liikumine vähenenud, kuna ratastooliga reisijana on bussiga liikumine pea võimatu ning seega valib teadlikult marsruute, mida saab läbida rongiga. Üks vastanutest tõi välja, et enne puude teket viibis ta väga palju looduses, kuid nüüd teeb ta seda ebasobiva taristu tõttu oluliselt vähem. Üks vastaja tõi välja, et looduses liikumiseks on vaja kohandada tehnikat. Takistavate teguritena toodi välja ka kallakuid ning käsipuude puudumine.

Kuuendas küsimuses hinnati, kas vastajad on tundnud, et puudest tingituna on neil looduses liikumiseks halvemad võimalused ning paluti põhjendada. Pea kõik ehk 37 vastanut pidasid oma liiklemisvõimalusi halvemaks. Kahe inimese arvates oli rahuldavate invavõimalustega kohti piisavalt, lisades, et igale poole ei peagi pääsema. Need, kes arvasid, et looduses liiklemise võimalused on puude tõttu halvemad, tõid sarnaselt eelmise küsimuse vastusega põhjuseks pehme- ja ebatasase pinnase ning metsaradadel olevad puujuured, kuhu jalad takerduda võivad. Veel mainiti, et liiga vähe on käsipuid ja mitmetes kohtades ebavajalikud astmed, mille oleks võinud lahendada kallakuga. Üks inimene mainis nii eelmises küsimuses kui ka selles küsimuses, et rabamatkad on ära jäänud, sest ei tunne ennast ratastooliga liigeldes laudteedel kindlalt. Lisaks toodi välja, et parkides liikumist pole puue eriti seganud, sest sinna saab üldjuhul lihtsamalt ligi.

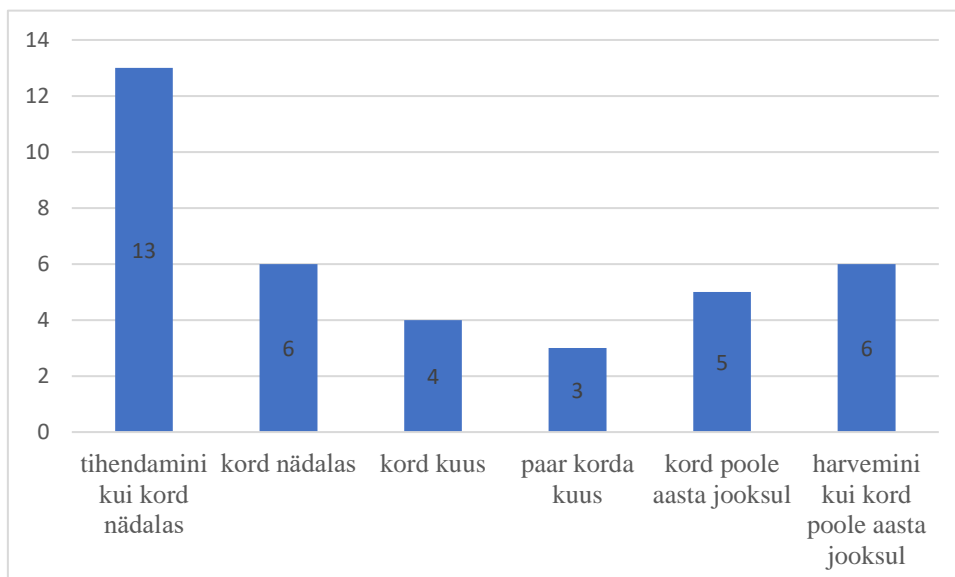
Seitsmenda küsimusega uuriti, kas ja mil määral mõjutab looduses liikumise harjumusi olemasolev taristu. Kaks inimest ei osanud küsimusele vastata, kuus inimest vastasid, et nende harjumusi olemasolev taristu ei mõjuta. Vastajaist 30 olid taristust mõjutatud (joonis 5).

Joonis 5. Kas olemasolev loodustaristu on mõjutanud inimeste looduses viibimise harjumusi.

Selgitusteks toodi sarnaselt eelmises küsimuses olnule, et segavateks teguriteks oli konarlik ja pehme pinnas, trepiastmed ning määravaks teguriks oli ka autoga ligipääsetavus. Üks vastaja, kes oli taristust väga mõjutatud, selgitas, et käib nüüd tihti Lätis Ziemeļguja looduskaitsealal (Kahjuks pole täpsustatud miks just seal). Toodi ka välja, et puudest tingituna ei saa teha spontaanseid väljasõite, loodusesse minnes tuleb eelnevalt põhjalikult uurida sihtpunkti võimalusi.

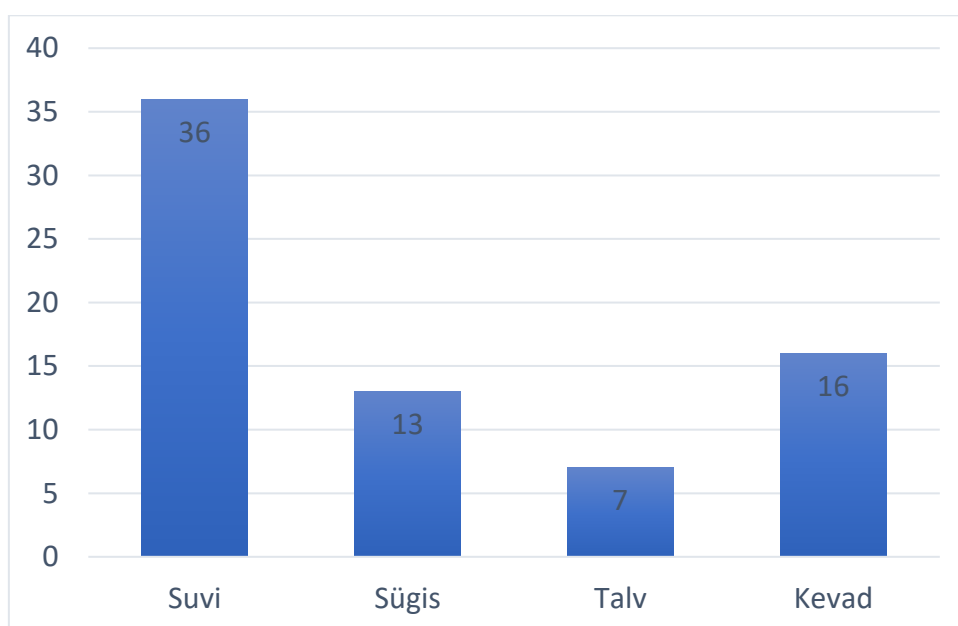
Kaheksanda küsimusega uuriti kui sageli külastavad vastajad loodust (Joonis 6).

Joonis 6. Looduse külastamise sagedus.

Kõige enam ehk 13 vastanut külastasid loodust tihedamini kui üks kord nädalas. Kõige vähem ehk kolm oli vastajaid, kes käivad looduses paar korda kuus.

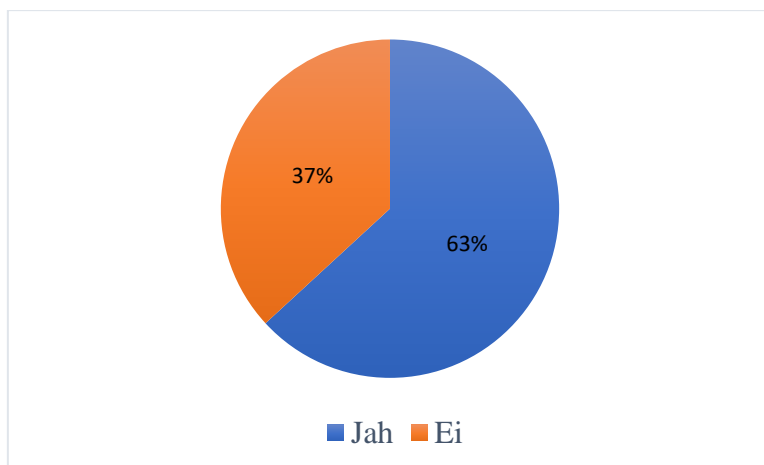
Üheksanda küsimusega uuriti, mis aastaajal satuvad vastajad kõige sagedamini loodusesse ning paluti seda põhjendada. Enim käidi looduses suvel, kuna siis on soe ja pinnas enamasti liikumiseks piisavalt kõva ka tugiisikuta liikumiseks. Ühel vastaja tõi välja, et talvel looduses liiklemise teeb raskeks lumine maapind, mille tõttu on raske eristada, kus lookleb teerada. Samuti on Talvisel ajal hooldamata või kitsad matkarajad ratastoolile läbimatud. Oli ka neid vastajaid, kes ei pidanud aastaaga oluliseks (Joonis 7).

Joonis 7. Aastaegade mõju looduse külastamise sagedusele.

Kümnenda küsimusega uuriti, kas vastajad sooviksid veeta looduses senisest rohkem aega. Pea kõik ehk 36 vastanud soovinuks veeta looduses rohkem aega, kaks vastajat ei pidanud seda vajalikuks.

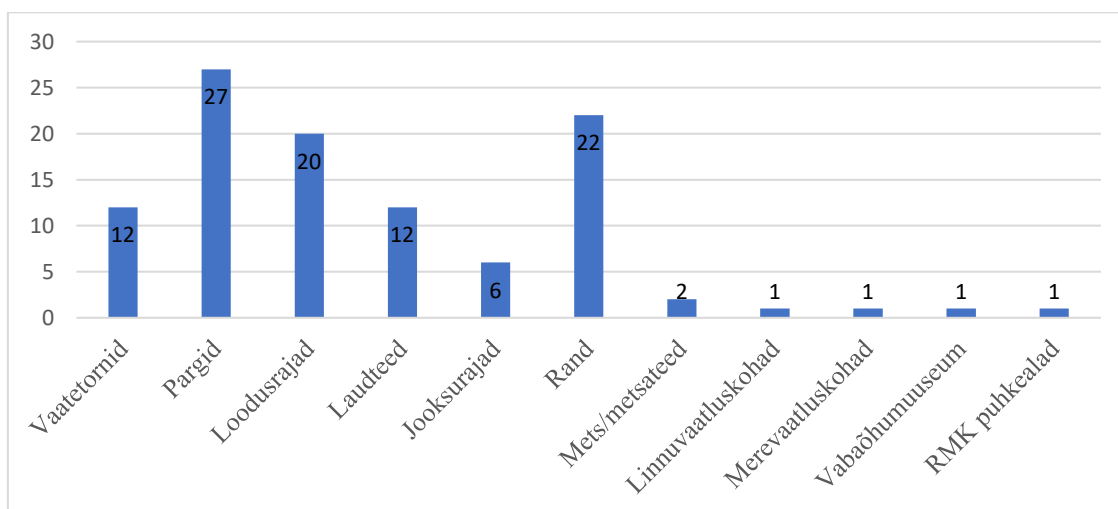
Üheteistkümnendas küsimuses uuriti, kas puuet arvestades on vastajaile loodud piisavalt võimalusi Eesti looduse avastamiseks. 24 inimest vastasid küsimusele eitavalt ning 14 inimest arvasid, et loodud piisavalt võimalusi looduse avastamiseks (Joonis 8.).

Joonis 8. Inimeste rahulolu looduse avastamise võimaluste osas.

Kaheteistkümnendas küsimuses uuriti, kas loodustaristu kavandamisel on mõeldud puudega inimeste võimaluste peale. 25 vastajat leidsid, taristut kavandades ei ole nende peale mõeldud ja 13 vastajat olid seniste lahendustega rahul. Järgmises küsimuses paluti eitavalt vastanuil oma seisukohta põhjendada. Toodi välja, et radadel pole piisavalt käsipuid, metsateedel kasutatakse kaldteede asemel treppe, rajad on kitsad ja ebatasased, puuduvad invavõimalustega wc-d ja kohad (nt pinke), kus puhata või mööduda teistest ratastoolidest. Lisaks toodi välja, et infotahvlid on rajast kaugel, natuke kõrged ja väikse kirjaga. Mainiti, et ujumiskohad pole sobivad ratastooliga inimestele. Toodi välja, et RMK ööbimismajakesed ei ole kohandatud ratastooliga inimestele kasutamiseks.

Neljateistkümnendas uuriti, milliseid kohti looduses külastatakse kõige sagedamini (Joonis 9). Enim külastatuks osutusid pargid, loodusrajad ja rannad.

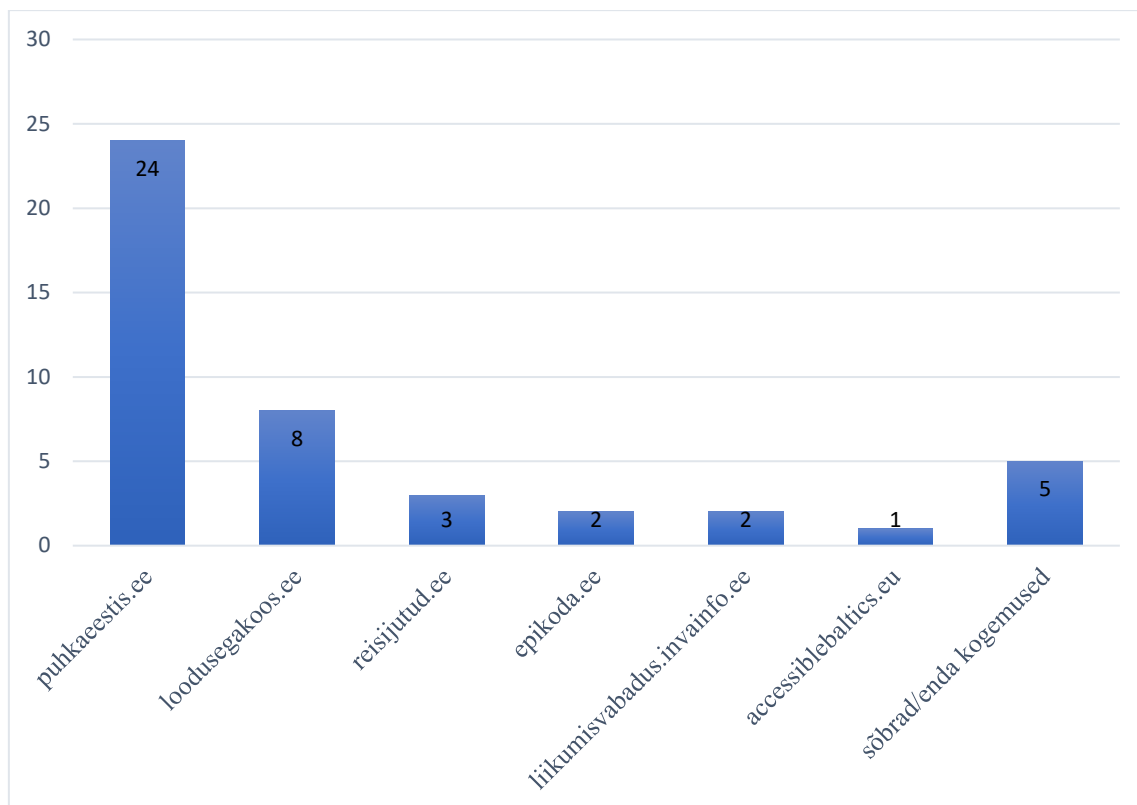

Joonis 9. Kõige enam külastatav loodustaristu tüüp.

Viieteistkümnendas küsimuses uuriti, kas internetis olev info loodustaristute kohta on kättesaadav ja vastab tegelikkusele. Vastanuist 14 ei osanud antud küsimusele vastata, neist neli põhjendasid, et ei ole internetist info otsimises pädevad või pole seda muudel põhjustel teinud. Kümme vastanut olid pigem rahul internetis oleva info kättesaadavuse ja tõele vastavusega. Neist kaks lisasid, et internetis oleva info kättesaadavus ja kvaliteet on viimaste aastate jooksul järjest paremaks läinud viidates Riigimetsa Majandamise Keskuse (RMK) kodulehele - loodusegakoos.ee. Ülejäänud ehk 15 vastanut ei olnud internetis oleva loodustaristu kohta käiva info kättesaadavuse ja kvaliteediga rahul. Sagedamini põhjendatakse, et info pole puudega reisija jaoks piisav. Üks inimene on kirjutanud, et info on tihti aegunud, vaatetornid ja laudteed amortiseerunud. Üks uuritavatest vastas: „*Puudulik, vähestel on head infot. Enamasti on info pannud kokku asjatundmatud. Nad peaksid erinevat puuet omavatel ligipääsetavuse ekspertidel laskma kaardistada ja ka laskma jagatav info kokku panna*“.

Kuueteistkümnendas küsimuses paluti vastata, kas riigile kuuluvatel lehekülgedel on piisavalt infot invavõimalustest radadel, millele on lisatud märge „invavõimalus“. Pooled ehk 19 vastanut arvasid, et riigipoolt hallatavatel lehekülgedel on taoline info piisav. Pooled vastanuist ei pidanud infot piisavaks.

Seitsmeteistkümnendas küsimuses paluti vastanuil tuua välja interneti lehekülgi, mida kasutavad enim, et leida infot loodustaristu kohta. Kõige kolm kõige populaarsemat interneti lehekülge selleks olid puhkaeestis.ee, loodusegakoos.ee ja reisijutud.com. Kaks inimest vastasid, et ei kasuta konkreetset lehekülge ning leiavad info otsingumootor *Google* vahendusel. Viis inimest ei kasuta info leidmiseks interneti, vaid küsitlevad sõpru ning külastavad kohti, kus on varem käinud (Joonis 10.).

Joonis 10. Enim kasutatavad interneti leheküljed leidmaks infot loodustaristu kohta.

4. ARUTELU

Erivajadustega inimestele võrdsete võimaluste tagamine on terviklikku ühiskonnamudeli loomisel kahtlemata oluline aspekt. Sellest tulenevalt soovis autor hinnata, kas ning mil määral on puudega inimeste arvates lähtunud loodusturismi objektide planeerimisel nende võimaluste ja vajadustega. Samuti uuriti, kas loodutariistut kajastavatel interneti lehekülgedel olev info on piisav erivajadustega inimeste jaoks.

Uurimustööd tegema hakates oli autor arvamusel, et vastuseid tuleb rohkem nooremalt, kuna küsitlust jagati sotsiaalmeedias ja paluti saata ELILi ja TLIÜ meililisti. Vastuseid kogudes aga selgus, et vastanutest peaaegu pooled olid kas 51-aastased või vanemad, mitte ükski vastaja ei olnud alla 19-aastane. Saadud tulemus võib olla tingitud asjaolust, et Eestis (ja ka mujal maailmas) on puudega inimeste hulgas suurem vanemaealiste osakaal (Puuetega inimeste...2017).

Uuringus ilmnes, et enamus vastanuist käivad looduses kord kuus või tihedamini. Samuti selgus, et pea kõik vastanuist sooviksid veeta looduses rohkem aega, kuid ei saa seda teha peamiselt taristust tingitud põhjustel – ebatasane ja pehme pinnas, trepid, kitsad teed, halb autoga ligipääsetavus jm. Sarnasel seisukohal olid ka inimesed, kelle puue on tekkinud hilisemas elus ehk isikud, kellel on olemas isiklik võrdlusmoment, mil määral on loodustaristu kavandamisel puudega inimestega arvestatud. Lähtudes kirjeldatud tulemusest ning faktist, et puudega inimeste osakaal rahvastikus on jätkuvas tõusutrendis (Puuetega inimeste...2017), võib väita, et tegemist on turismi haruga, mis vajaks oluliselt arendamist, rahuldamiseks tarbija vajadusi.

Teisalt leiab autor, et teatud seni segavateks teguriteks osutunud aspektidest on keeruline lahendada. Näiteks ei ole võimalik eemaldada metsaradadelt puujuuri või tasandada neid, ilma loodust kahjustamata. Küll aga lihtsustaks looduses käimist, kui taolistesse kohtadesse lisada toetamiseks käsipuud ning võimalusel laudteed. Samuti on võimalik laiendada teeradasid, mis on ratastooliga läbimiseks liialt kitsad. Kõrgemate punktideni jõudmiseks oleks võimalus treppide asemel kasutada looklevaid kaldteid, mis võtaks küll tavakülastajal rohkem aega, kuid muudaks raja läbitavaks ka ratastoolis isikule. Lihtne oleks lisada radadele rohkem puhkamiseks mõeldud pinke, samuti luua inva-wc võimalus. Mõned

uuritavad töid välja, et ujumiskohtade juures pole loodud võimalusi liikumispuudega inimestel. Autor pakub välja, et luua randadesse rohkem kõvakattega radasid, mida saaksid kasutada liikumispuudega inimesed veeni pääsemiseks.

Arvestades eelnevalt välja toodud fakti, et erivajadustega inimeste osakaal inimkonnas kasvab, on autor arvamusel, et erivajadustega inimestele suunatud turismile kui majandusharule tuleks senisest rohkem tähelepanu pöörata. Erivajadustega isikud reisivad suurema tõenäosusega pigem sõprade ja perega. Luues puudega inimeste vajadustele kohandatud turismi teenuse, kuulub klientuuri hulka lisaks puudega isikule gruppi veel keskmiselt 1,5–2 inimest (Gillovic & McIntosh, 2015; Zajadacz, 2015). Seega tekitaks see olukorra, kus näiteks sihtgruppi kuulub 1000 inimest, aga sidusgrupi (pere ja sõbrad) liitudes, kasutab teenust vähemalt 1500-2000 inimest. Lisaks luues võimalus erivajadusega inimesele, lihtsustatakse looduses liikumise võimalusi ka vanematel inimestel, rasedatel ja väikelastega peredel, kes käivad loodust avastamas lapsevankriga

Autor märkis üheks hüpoteesiks, et erivajadustega inimeste looduskäimise harjumused on suuresti mõjutatud aastaajast, said kinnistust. Vastajatest vaid kaks inimest polnud teinud märget selle kohta. Sellist tulemust ootas ka autor kuna ka erivajadusteta inimesed armastavad käia looduses rohkem suvel kui külmal ajal. Inimestel, kellel on liikumispuue on looduses liikumine juba niisama raskendatud ja talvel kui loodusradadel on sisse tallatud üks rada, mis on kitsas ja võib kinni tallatud lume tõttu olla ka libe, teeb liikumise ebamugavaks ning puhkepause tehes ja aeglaselt liikudes hakkab külm. Lisaks toodi vastanute hulgas välja, et talvel pikalt ratastooliga liikudes hakkab jahe ja lume sees vajuvad rattad sisse.

Töös uuriti rahulolu internetis leitava loodustaristut ning selle invavõimalusi kajastava info osas. Selgus, et enam kui kolmandik vastanuist ei olnud kursis internetis leiduva infoga ning teabe leidmiseks kasutasid nad pigem lähikondlaste abi või tuginesid eelnevale kogemusele. Mainitu võib olla tingitud sellest, et küsimustikule vastajaid rohkem kesk- ja vanemaealised. Autor arvab, et nooremate uuritavate suurema osakaalu korral oleks internetist info otsimine populaarsem. Samuti ilmnes, et need, kes olid riigipoolt hallatavaid kodulehti kasutanud loodustaristu invavõimaluste kohta uurimiseks, ei pidanud sealset infot kvaliteetseks. Autor, olles tutvunud erinevate riigipoolt hallatavate loodustaristut kajastavate lehekülgedega, nõustub antud sisukohaga. Küllastades erinevaid interneti lehekülgi, leiab küll infot loodusraja invavõimaluste kohta, kuid tihti piirdub see inva-WC olemasolu või puudumisega. Samuti nõustub autor ühe vastanu seisukohaga, et erivajadustele vastavuse

hindamiseks võiks kasutada kogemustega eksperte. Neljandik vastanuist olid rahul veebis oleva info ja selle kättesaadavusega, eraldi toodi välja RMK poolt hallatav lehekülg – loodusegakoos.ee. Tegemist oli ühtlasi ka vastajate seas populaarsuselt teise leheküljega, millelt infot otsiti. Kõige sagedamini kasutati invavõimalustele vastavuse kohta info otsimiseks lehekülge puhkaeestis.ee. Autori arvates täpset infot võib leida ka vastajate seas mitte kuigi populaarselt lehelt www.liikumisvabadus.invainfo.ee. (Invainfo 2018) Viimaselt on võimalik maakonniti jälgida loodustaristu invavõimalusi – näiteks on toodud trepiastmete arvud, tõusude ja languste kaldenurgad, uksepiidad ja nende kõrgused jne. Kahjuks pole lehekülg veel täielik ning loodusobjektide hulk, mille kohta infot antakse on väike.

Ankeedi küsimusest, kas vastaja arvates on riigi poolt hallatavatel lehekülgedel piisavalt infot invavõimaluste kohta radadel, millele on lisatud märge “invavõimalus”, ilmnes, et poolte vastajate jaoks oli info piisav ning poote jaoks mitte. Kuna küsimusele vastamine oli sätestatud kohustuslikuks ja eelnevast küsimusest selgus, et üle kolmandiku vastajaist ei kasutanud info otsimiseks interneti, siis on autor seisukohal, et antud küsimuse vastuste põhjal ei saa info piisavuse kohta tõeseid järeldusi teha.

5. JÄRELDUSED

Erivajadustega inimestega on küll arvestatud loodustaristut kavandades, aga mitte külastajat rahuldaval määral.

Vastanud sooviksid veeta senisest rohkem aega looduses.

Erivajadusega inimesed eelistavad pigem reisida suvel kui ilmad on soojad.

Vastajad, kes kasutavad info otsimiseks riigi poolt hallatavaid interneti lehekülgi, ei pea infot piisavalt hästi kättesaadavaks ning tegelikkusele vastavaks

Uurimuse käigus kinnitati tööle püstitatud hüpoteesid, seega peab autor koostatud tööd edukaks. Töö usaldusväärtust oleks tõstnud suurema arvulisema valimi kasutamine. Lisaks võiks valimisse kuuluda ka noorem vanuserühm. Tänapäeval pakutavad loodusturismi teenused ei täida puuetega inimeste nõudmisi ja vajadusi. Samuti pole piisavalt usaldusväärset ning informatiivset veebilehekülge kajastamaks olemasolevate teenuseid. Eelnevale tuginedes arvab autor, et tegemist on turismi valdkonnaga, millele tuleks tulevikus rohkem tähelepanu pöörata.

KOKKUVÕTE

Erivajadustega inimeste osakaal inimkonnas kasvab iga aastaga. Samal ajal mõistetakse erinevatel eluvaldkondadel ühe enam, et väga oluline on tagada kõigile ühiskonna liikmetele võrdsed võimalused. Erivajadustega inimeste võimaluste ja soovidega arvestamine on üha aktuaalsem teema ka loodustaristu planeerimisel. Samal ajal on puudega inimestel soov loodustaristu külastamisel võimalike ebameeldivuste vältimiseks uurida eelnevalt selle vastavust konkreetse indiviidi vaimsete ja füüsiliste võimatega. Hõlbus meetod selleks oleks veebist leitavad konkreetsete loodustaristute koduleheküljed. Bakalaureusetöö eesmärgiks oli selgitada, kas erivajadustega inimesed on rahul olemasolevate Eesti looduse külastamise võimalustega ning kas riigi hallatavatelt loodustaristu kodulehekülgedelt saab piisavalt infot olemasolevate invavõimaluste kohta.

Töö praktilise osana uuriti Eesti erivajadustega inimeste arvamusi loodustaristu hetkeolukorra ning seda kajastavate infoallikate kvaliteedi osas. Selleks koostati ankeetküsitlus, mida levitati Eesti liikumispuudega inimeste liidu ja Tallinna liikumispuudega inimeste Ühingu liikmete ning SA Haapsalu Neuroloogilise Rehabilitatsioonikeskuse patsientide hulgas. Kokku osales uuringus 38 isikut.

Saadud andmeist selgus, et erivajadusega inimestega pole loodustaristu planeerimisel piisavalt arvestatud. Enim valmistavad probleeme trepid, mida võiks asendada kaldteedega, loodusradade ääres ei ole piisavalt pinke ega käsipuid, paljudes kohtades puudub inva-WC võimalus. Vaatamata sellele, et viimastel aastatel on loodustaristut kajastavate kodulehekülgede kvaliteet tõusnud, on üldiselt neil kajastatav info invavõimaluste osas puudulik.

Käesoleva uuringu üheks piiranguks on väikesearvuline valim, millelt saadud tulemused ei pruugi anda täielikku ülevaadet Eestis elava puudega elanikkonna seisukohtadest. Kui vastanuid oleks rohkem, saaks parema ülevaate praegusest olukorrast.

SUMMARY

Percentage of disabled people in the world is rising every year. At the same time humans in various lifeworlds realize, that it's important to provide a sustainable environment for every member of society. Consideration of the needs of disabled people is also becoming an important topic in building natural infrastructure. Meanwhile people with special needs that visit the natural infrastructure want to be aware of the specific mental and physical needs it requires from them. Great way to do that is getting information from the specific natural infrastructure webpages. The purpose of the bachelor thesis was to find out if people with special needs are pleased with the existing opportunities to visit Estonian nature and if they can get enough information from country managed websites on the possibilities for disabled people.

In the practical part of the thesis was surveyed what Estonian people with special needs opinion on the current natural infrastructure and information sources quality about it. The poll was created and distributed to Estonian People with Impaired Mobility Association, Tallinn People with Impaired Mobility Association and SA Haapsalu Neurological Rehabilitation Centre. 38 people participated in the study.

From the information gathered it was studied that when planning natural infrastructure people with special haven't been taken in consideration enough. Most problematic are the stairs which should be replaced with ramps, near the natural trails there aren't enough benches and handrails, in a lot of places there is no toilet for the disabled. Despite that, in the last years the quality of pages that inform about possibilities of natural infrastructure has risen, but information for people with special needs is still insufficient.

The limitation for the current study was small sample from which the results might not give the complete overview of the current situation for people with special needs in Estonia. If more people would have answered, the overview would be more complete.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. **Agovino, M., Casaccia, M., Garofalo, A., Marchesano, K.** (2017). Tourism and disability in Italy. Limits and opportunities. – Tourism Management Perspectives. Nr 23 lk 58–67.
2. Eesti puuetega inimeste koja arengukava aastateks 2017–2023. (2016). Tallin: Eesti puuetega inimeste koda. <http://www.epikoda.ee/wp-content/uploads/2012/04/EPIKoja-arengukava-2017-2023-PDF.pdf>
3. Ehitusseadustik (vastu võetud 11.02.2015, viimati jõustunud 01.07.2015). – Riigi teataja. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/103032017002?leiaKehtiv>
4. ENAT (2009). UK Tourism Firms Encouraged to Improve Accessibility 26. detsember 2009 (2018). Kättesaadav <http://www.accessibletourism.org/?i=enat.en.news.713>
5. **Gillovic, B., & McIntosh, A.** (2015). Stakeholder perspectives of the future of accessible tourism in New Zealand. – Journal of Tourism Futures, Nr 1 lk 223–239.
6. **Jaeger, P. T., Bowman C. A.** (2005). Understanding disability: inclusion, Access, diversity, and civil rights. Ameerika ühendriigid: Greenwood publishing group. 184 lk
7. Komisjoni teatis Euroopa parlamendile, Nõukogule, euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteele ning regioonide komiteele. Euroopa puuetega inimeste strateegia 2010–2020: Uued sammud tõketeta Euroopa suunas.
8. **Kuzemtšenko, M.** 2016. Tartu linna puuetega inimeste sportimise, puhkamise ja vaba aja veetmise võimaluste ning arendamisvajaduste hindamine Lõuna-Eestis. Tartu puuetega inimeste koda. Tartu. 18 lk.
9. Liikumisvabadus. [www] <http://liikumisvabadus.invainfo.ee/> (20.05.2018)

10. **Lipp, E., Van Horn, L.** (2007) TIA Marketing Outlook Forum 2007 — ODO Marketing Forecast. – Konverentsi „*For Travel Industry Association of American Marketing Outlook Forum*“, North Clark, Chicago. Kättesaadav: <http://opendoorsnfp.org/wp-content/uploads/2011/06/ODO-Marketing-Forecast-2007.doc>
11. Meeskond. Accessible baltics. . [www] <http://accessiblebaltics.eu/ligipaasetava-turismi-meeskond/> (20.05.2018)
12. Nõuded liikumis-, nägemis- ja kuulmispuudega inimeste liikumisvõimaluste tagamiseks üldkasutatavates ehitistes (vastu võetud 28.11.2002, viimati jõustunud 01.01.2003). – Riigi teataja.
Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/226420>
13. **Paga'n, R.** (2012). Time allocation in tourism for people with disabilities. – Annals of Tourism Research. Nr 39 lk 1514–1537.
14. Puhka Eestis. [www] <https://www.puhkaeestis.ee/et> (20.05.2018)
15. Puudega inimeste sotsiaalne lõimumine. (2014). /Toim. K. Põder. Tallinn: Statistikaameti rahvastiku- ja sotsiaalstatistika osakond. 181.
16. Puuetega inimeste arv, suundumused ja osatähtsus rahvastikus, 2010– 2017. (2017). Tallinn: Tervise arengu instituut.
http://www.tai.ee/images/uudiskirja_Puuetega_inimeste_arv.pdf (20.05.2018).
17. Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus (vastu võetud 27.01.1999), viimati jõustunud 01.01.2018). – Riigi Teataja.
Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13114771?leiaKehtiv>

18. Promoting accessible tourism for all. (külastatud 2018). Department of economic and social affairs. <https://www.un.org/development/desa/disabilities/issues/promoting-accessible-tourism-for-all.html>
19. Soodustused. Eesti puuetega inimeste koda. [www] <http://www.epikoda.ee/soodustused/> (20.05.2018)
20. Sotsiaalkindlustusameti ekspertiisi statistika 1. jaanuar 2017 (2018). Puuetega inimeste alane statistika Eestis. Kättesaadav: <http://www.epikoda.ee/wp-content/uploads/2012/06/Ekspertiisi-statistika-1.-jaanuar-2017.xlsx>.
21. World report on disability. (2011). WHO Library Cataloguing-in-Publication Data. [www] Kättesaadav: http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/en/ (19.05.2018)

LISAD

Lisa 1. Ankeetküsitlus

Tere!

Olen Eesti Maaülikooli Loodusturismi õppekava 3. kursuse tudeng Rene Levin. Olete palutud osalema minu lõputöö raames tehtavas uuringus, mille eesmärgiks on hinnata Eestis oleva loodustaristu sobivust erivajadustega inimestele kasutamiseks ja taristut kirjeldavatel kodulehekülgedel oleva info piisavust erivajadustega inimestele loodustaristu kasutamiseks. Uuringus osalemiseks palun Teil täita alljärgnev küsimustik. Küsimustiku täitmine võtab aega orienteeruvalt 10 minutit. Küsitlus on anonüümne ning Teie vastuseid kasutatakse vaid antud lõputöö koostamiseks.

**Required*

1.Sugu?*

Mark only one oval.

Mees

Naine

2. Vanus *

Mark only one oval.

≤18a

19-30a

31-40a

41-50a

51a≤

3. Milline on teie puude klassifikatsioon

** Mark only one oval.*

Liikumispuue

Nägemispuue

Other:

4. Kas Teie puue on kaasasündinud või tekkinud hilisemas elus? *

Kui valite selle küsimuse vastusevariandiks a) Kaasasündinud, siis jätkake palun küsimustiku täitmist küsimusest 6.

Mark only one oval.

Kaasasündinud

Tekkinud hilisemas elus

5. Palun kirjeldage, kas ja mil määral on tekkinud puue muutnud Teie looduses liikumise harjumusi.

6. Kas olete tundnud, et Teie puudest tingituna on Teil looduses liikumiseks halvemad võimalused? Palun põhjendage! *

7. Palun kirjeldage kas ja mil määral mõjutab Teie looduses liikumise harjumusi olemasolev taristu? *

8. Kui sageli käite looduses? (matkarajad, pargid, looduskaunid kohad)? *

Mark only one oval.

Tihedamini kui kord nädalas

Kord nädalas

Kord kuus

Paar korda kuus

Kord poole aasta jooksul

Harvem kui kord poole aasta jooksul

Other:

9. Missugusel aastaajal satute loodusesse kõige enam? *

Tick all that apply.

Suvel

Sügisel

Talvel

Kevadel

9.1 Palun põhjendage, millest võib see olla tingitud! *

10. Kas sooviksite looduses veeta senisest rohkem aega? *

Mark only one oval.

Jah

Ei

11. Kas tunnete, et Teile on Teie puuet arvestades loodud piisavalt võimalusi Eesti looduse avastamiseks? *

Mark only one oval.

Jah

Ei

12. Kas tunnete, et loodust külastades on taristut kavandades teie peale mõeldud? *

Mark only one oval.

Jah

Ei

13. Kui vastasite “ei” siis palun täpsustada nt: Infotahvlite paigutus pole sobiv(kõrgus, kaugus rajast, ligipääsetavus); rajal pole kohti kus saaks mööduda teisest ratastoolist; rajal pole piisavalt pinke, kus saaks jalgu puhata; infotahvlite loetavus on kehv; WC'd jne

14. Millist tüüpi looduses liikumise taristut külastate te kõige sagedamini? *

Tick all that apply.

Vaatetornid

Pargid

Loodusrajad

Laudteed

Jooksurajad

Rand

Other:

15. Kas Internetis olev info loodustaristu võimalustest on piisavalt hästi kättesaadav ja vastab tegelikkusele? Palun põhjendage *

16. Kas riigile kuuluvatel Interneti lehekülgedel on piisavalt infot invavõimalustest radadel, millele on nad pannud juurde märke “invavõimalus”?

Mark only one oval.

Jah

Ei

17. Kust saate informatsiooni võimalustest looduses viibimiseks? Kui vastate other siis palun täpsustada. (nt epikoda.ee, mtü-d, blogid jms) *

Tick all that apply.

www.puhkaeestis.ee

www.loodusegakoos.ee

www.reisijutud.com

Other:

Lihtlitsents lõputöö salvestamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ning juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Mina, _____,
(autori nimi)

sünniaeg _____,

1. annan Eesti Maaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud lõputöö

_____,
(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja(d) on _____,
(juhendaja(te) nimi)

1.1. salvestamiseks säilitamise eesmärgil,

1.2. digiarhiivi DSpace lisamiseks ja

1.3. veebikeskkonnas üldsusele kättesaadavaks tegemiseks kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Lõputöö autor _____
(allkiri)

Tartu, _____
(kuupäev)

Juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Luban lõputöö kaitsmisele.

(juhendaja nimi ja allkiri)

(kuupäev)